

שרשרת פיגועי תופת בסרילנקה ביום 21.4.19 – ניתוח אירוע**תקציר**

לפחות 321 בני אדם נהרגו ו-500 נפצעו בסדרת פיגועים שהתרחשה בבוקר 21.4.19 (יום ראשון) בבתי מלון ובכנסיות בסרילנקה. שמונה פיצוצים אירעו במוקדים שונים ברחבי המדינה. בין ההרוגים לפחות שלושה שוטרים ו-39 אזרחים זרים. עד כה טרם נודע על נפגעים ישראלים. כוחות הביטחון של סרילנקה עצרו, לפי הפרסומים, 7 עד 11 חשודים במעשה. היום 23.4.19 פורסמה הודעה, המיוחסת לארגון דאעש, כי הארגון נוטל על עצמו אחריות לפיגועים ואף פורסמה תמונה ובה נראים 7 דמויות רעולות פנים, אשר נטען כי אלו המחבלים שביצעו את הפיגועים.

לציין כי בימים אלו חוגגים הנוצרים ברחבי העולם את חג הפסחא ובסרילנקה קיים מיעוט נוצרי המונה כ-8% מהאוכלוסייה

בעקבות סדרת הפיגועים הטילה ממשלת סרילנקה עוצר החל מהשעה 16:00 בכל יום ונחסמה הגישה לרשתות חברתיות ושירותי הודעות, בהם וואטסאפ ופייסבוק, על רקע קריאות לציבור להימנע מהפצת ידיעות כוזבות.

על פי פרסומים שונים, גורם בכיר במשטרה בסרילנקה העביר לפני עשרה ימים לרשויות המקומיות התרעה מפני כוונתה של קבוצה איסלאמית קיצונית לבצע פיגועי התאבדות בכנסיות במדינה. לא ידוע אילו אמצעי מניעה ננקטו, אם בכלל.

בהודעה רשמית מטעם הממשלה, הוטלה האחריות לפיגועים על ארגון מוסלמי מקומי "ג'מעת א-תווחיד הלאומית", אשר לפי הנטען מקיים קשרים עם ארגון דאעש, ובעבר נודע רק על מעורבותו בניפוץ פסלי בודהה (הדת הנפוצה ביותר בסרילנקה היא הדת הבודהיסטית אליה משתייכים כ-73.7% מהאוכלוסייה)

היבטי אבטחה בט"פ ומודיעין

- א. סרילנקה היא מדינת אי באוקיינוס ההודי, הנמצאת מדרום להודו. עד 1972 היתה ידועה כצילון. אוכלוסייתה מונה 22 מיליון תושבים ושטחה 65 אלף קמ"ר - פי שלושה משטח ישראל. במדינה שתי קבוצות אתניות ראשיות: הסינהלים, כ-74%, והטמילים, כ-14%. בשנת 1976 פרצה מלחמת אזרחים בין הסינהלים לטמילים (ארגון הנמרים הטמיליים) שנמשכה שנים ארוכות. רק בשנים 9-2008 בעקבות לחץ בלתי פוסק של כוחות הביטחון הסרילנקים הוכרע ארגון הטרור והניח את נשקו ב-17.5.2009.
- "הברית הלאומית הנוצרית-אוונגליסטית" בסרילנקה, המאגדת יותר מ-200 כנסיות וארגונים דתיים, דיווחה ב-2018 על 86 תקריות של אפליה, איומים וגילויי אלימות כלפי נוצרים במדינה. לפי נתוני הארגון, מתחילת השנה הנוכחית דווח על 26 תקריות דומות. לסרילנקה היסטוריה ארוכה של התנקשויות פוליטיות במהלך העשורים של מלחמת האזרחים ועוד לפנייה. שורה של אסונות טבע לאורך השנים ובעיקר בשנים האחרונות פגעו קשה בתשתיות המדינה וכוחות החירום והביטחון בה התקשו להתמודד עימם. יחד עם זאת סרילנקה עברה פיתוח כלכלי מואץ בעקבות סיום מלחמת האזרחים, ופרויקטים תיירותיים גדולים הוקמו בה והיא נחשבת ליעד תיירותי מומלץ.
- ב. מדובר במתקפת טרור סימולטנית וככל הנראה מתואמת נגד 6 יעדים: 3 כנסיות בבירה קולומבו ובשתי ערים סמוכות לה (נגומבו, ובטיקלואה), וב-3 בתי מלון בעיר הבירה (מלון שאנגרי-לה, מלון סינמון גראנד, מלון קינגסברי). מאוחר יותר דווח על שמיעת 2 פיצוצים נוספים באכסנייה ובסמוך לגשר בפרברי קולומבו הבירה. דווח נוסף מסר על איתור מטען חבלה במשקל 50 ק"ג חנ"פ ליד שדה התעופה הבינ"ל בקולומבו-בנדרנאיקה. כמוכן אישר ראש ממשלת סרילנקה כי ניסיון לפגע במלון רביעי, נכשל.
- ג. לפי הידוע עד כה, ובאישור שלטונות סרילנקה, כל הפיגועים היו במתווה של מחבל מתאבד ופרסומי חדשות שונים הראו לפחות שני סרטונים ממצלמות אבטחה בהם נראים שני מחבלים נושאים תיקי גב גדולים נכנסים בחופשיות גמורה וללא כל בידוק בטחוני לתוך כנסייה ובית מלון ומבצעים את זממם.

- ד. גורמים רשמיים אישרו את הטענה כי קדמו למתקפה שורה של התראות מודיעין ממוקדות ממדינות שונות ובהן הודו השכנה. דיווחים נוספים טוענים כי גם שעות ספורות לפני תחילת מתקפת הטרור הועברו התרעות מודיעיניות על אפשרויות פיגועים בכנסיות במדינה.
- ה. בעקבות טלטלה פוליטית מוזרה מ-2018 בה פיטר נשיא סרילנקה את ראש הממשלה, שותק הממשל במדינה למשך חודשים ארוכים. בעקבות החלטת ביהמ"ש העליון במדינה שב רוח"מ המפוטר לתפקידו אך נוצר נתק מוחלט בינו לבין הנשיא. סמכויות ביטחון רבות מופקדות בידי נשיא המדינה, אשר לפי דיווחים אסר על ראש הממשלה ושריו להשתתף בתדרוכים מודיעיניים של המועצה לביטחון בסרילנקה ולכן לא הייתה הממשלה מודעת למידע המודיעיני הקריטי מ-11.4.19.
- ו. ממשלת סרילנקה פרסמה כי אין להוציא מכלל אפשרות נוכחות מחבלים נוספים במדינה ופיגועי המשך.

תובנות אבטחה מקצועיות

- א. מדובר במתקפת טרור סימולטנית ומתואמת שכל הנראה הושקע מאמץ רב בתכנונה ובביצועה, החל משלב איסוף המל"מ ועד לביצוע עצמו. מתקפה דומה התרחשה במומבאי שבהודו בין התאריכים 26.11.08 עד 29.11.08 ובה נהרגו 207 אנשים ונפצעו 694. המתקפה יוחסה לארגון אל קעידה.
- ב. ארגון "ג'מעת א תוואחיד" בסרילנקה, לו יוחסה אחריות בתחילה, אינו נראה כארגון בעל יכולות מבצעיות ומודיעיניות כפי שבאו לידי ביטוי במתקפה, וגם אם מבצעיו באו משורותיו, נראה שמאמצי המודיעין, התכנון, האמל"ח והאימוץ לקראת הביצוע- מקורם בארגונים חזקים יותר כמו דאעש (שאף נטל אחריות על האירוע) או אל-קעידה.
- ג. העובדה שמידע מודיעיני קונקרטי היה בצורה זו או אחרת בידי שלטונות הביטחון קודם לאירוע, וההיערכות המבצעית (אם בכלל הייתה) לא רק שלא מנעה את המתקפה, אלא אף כשלה בצמצום כלשהו של תוצאותיה, מעידה על אוזלת יד חמורה של כוחות הביטחון, בין אם כתוצאה מהתעלמות מהמודיעין, תיאום לקוי או כתוצאה מיכולת מבצעית ירודה שלהם.
- ד. מתקפת טרור מסוג זה מחייבת, כאמור, מאמץ איסוף מודיעיני רחב מצד התוקפים. מאמץ כזה גורם באופן בלתי נמנע לחיכוך עם כוחות אבטחה האמורים להיות מוצבים ביעד הפיגוע, חיכוך שבדרך כלל מוביל לחשיפת אוספי המל"מ (ולסיכול האירוע) ע"י היערכות מוקדמת ועבודה מבצעית נכונה. כל אלו כנראה לא התקיימו באירוע זה.
- ה. ככל הנראה לא התקיימה הערכת מצב מסודרת שבעקבותיה היו יורדות הנחיות מסודרות לכוחות הביטחון כדי להיערך לאפשרות הפיגועים. מועדים (חג הפסחא) וציון תאריכי אזכור חשובים (דתיים ואחרים), ובוודאי כניסתו של מידע מודיעיני משמעותי מחייבים קיומה של הערכת מצב מסודרת בהשתתפות כלל גורמי הביטחון, המודיעין והחירום, בה יוערכו מהות המועד ומשמעותו, חומרת המידע ויחלט על מענה מבצעי כולל.
- ו. שוב אנו נתקלים במאפיין ביצוע של שילוב פיגועים בין אם במתווים ו/או במקומות שונים במקביל. ההיערכות לפני וסדר הפעולות במהלך המענה המבצעי באירוע חייבים לקחת אפשרות זו בחשבון.
- ז. סרטי מצלמות האבטחה ועדויות מזירות הפיגועים מלמדים כי לא הייתה אבטחה כלשהי בכנסיות ו/או בבתי המלון שנפגעו והמחבלים נכנסו ליעדיהם בלא שאותרו קודם לכן, וללא כל בידוק ובכך הגבירו את אפקט ההרג וההרס. הניסיון הישראלי מלמד כי גם כאשר מחבל מתאבד הצליח לפוצץ עצמו, מעגל האבטחה בכניסה למתקן איתר בדרך כלל את המפגע על בסיס סמ"חים, התחכך בו, הרתיע את המפגע ואילץ אותו לפעול בחוץ, ובכך צומצם משמעותית היקף הנפגעים וההרס.
- ח. חמור מכך: נראה כי לקחי מתקפת טרור דומה, כאמור, במומבאי שבהודו השכנה, לא הוטמעו ולא יושמו כלל. התעלמות מערכי אבטחה מלקחי אירועים דומים בעבר הינה הרת אסון. לא בכל יום נוצרת הזדמנות "להתגלח על זקנם של אחרים" כדי לשפר מוכנות מבצעית מקומית. בד"כ אנו נאלצים לשלם ב"דמים" שלנו כדי להשתפר...
- ט. ניסיון העבר מאירועים דומים, המהווים הצלחה בראיית ארגוני טרור, מלמד על קיומו של "אפקט ההילה" ולפיו באים ניסיונות נוספים לפגע בין אם במתווה זהה או אחר. לכן, המשך דריכות כוחות הביטחון והאבטחה, פריסתם באתרים רגישים, קיום הערכות מצב סדירות, המשך המאמץ המודיעיני לאיתור מפגעים נוספים, הינם צעדים הכרחיים כדי למנוע או לסכל פיגועי חיקוי והמשך.

י. התמונות הקשות מזירות הפיגוע, הצעדים הדרסטיים שנקטו השלטונות בעקבות המתקפה והשעות הארוכות בהן מידע מדויק ורשמי אודות המתקפה לא פורסם, מלמדות על קושי בלתי מבוטל של שלטונות סרילנקה, כוחות הביטחון, החירום וההצלה שלה להתמודד עם האירוע ותוצאותיו ובעיקר הצורך להחזיר החיים לשגרה מהר ככל שניתן. ההמשכיות התפקודית של אתר/מדינה הנתונים תחת מתקפת טרור ולאחריה, חיונית בשני היבטים:

- 1) משדרת חוסן, יציבות ורגיעה כלפי חוץ ולציבור
- 2) מאפשרת המשך תפקוד בפועל (גם אם ביכולת מופחתת קמעה) התורם לטיפול באירוע, לאמון הציבור ולחזרה מהירה לשגרה.

יכולת תפקודית כזו הינה תוצר של השקעה ממושכת בתכנון, הקצאת משאבים ואימון/תרגול מתמשכים ורצופים.

יא. אירועי טרור נרחבים מייצרים, מלבד הרג והרס, גם אווירת כאוס, בהלה וחוסר שליטה המובילים לתופעת שמועות שווא שרק מגבירים תסמינים אלו. לצד הצורך לשמור על עמימות מודיעינית כדי לבלבל את התוקפים שבמנוסה, קיים צורך מהותי לצאת, מוקדם ככל האפשר, ולפרסם הודעות ומידע מוסמכים שיבהירו לציבור את עובדות האירוע, לרבות הנחיות ברורות להמשך התנהגות ופנייה לעזרת הציבור, תוך שמירה כמובן על ביטחון מידע חיוני.

נכתב ע"י שמוליק ברק (סנ"ץ בדימוס, מ"י וחבר הנהלת הפורום) על בסיס מקורות גלויים: "הארץ", ידיעות אחרונות, Ynet, ויקיפדיה